

Fejlesztő neve:

VARGA ANDRÁSNE

Tanóra / modul címe:

**SZÓ-KINCS – KINCS–E A SZÓ?
KÖNYVTÁRHASZNÁLATI FOGLALKOZÁS AZ EGYNYELVŰ SZÓTÁRAK HASZNÁLATÁVAL**

1. Az óra tartalma – A tanulási téma bemutatása; A téma és a módszer összekapcsolásának indoklása:

Szókincsbővítés az egynyelvű szótárak (Értelmező kéziszótár, Szinonimaszótár, Szokatlan szavak szótára, Új magyar tájszótár, Idegen szavak szótára stb.) használatával – a könyvtár tájékoztató apparátusának használata, kézikönyvekben keresés egyénileg és kiscsoportos munkában a kooperatív tanulási technikák alkalmazásával.

A csoportmunkában történő feladatmegoldást azért választottam, mert így lehetőség van a tanulók közti munkamegosztásra (aki gyorsabban keres a szótárakban, az lesz a „kereső”, aki jobban rajzol, az lesz az „illusztrátor”, aki szeret szerepelni, az lesz a „bemutató”, és így tovább). Mindenki egyéni sikerélményhez juthat a közös siker elérésével.

A sok ismeretlen, szokatlan szó szerepeltetésével nemcsak az a cél, hogy ezeket ismerjék és használják a tanulók, hanem főként a szótárhasználati rutin megszerzése a fontos: minél gyorsabban találják meg egy-egy ismeretlen szó jelentését írott forrásokból is, mert ez a korosztály hajlamos arra, hogy csak az internetet használja keresésre. Így talán bátrabban és magabiztosabban nyúlnak segítségért a könyvtár tájékoztató apparátusához egyéb feladataik megoldásában is.

2. Fejlesztendő kompetenciák:

Személyes kompetenciák	Szociális kompetenciák	Kognitív kompetenciák
önismeret, gyors reagálás, érzelemnyilvánítás, önbizalom, lelkiismeretesség, pontosság, találékonyság, kezdeményezőkézség, kitartás	empátia, segítő együttműködés, konfliktuskezelés, kapcsolatépítés, csapatban való munka összehangolása az egyéni célokkal	emlékezés, felidézés, tanulás, szemléltetésre való képesség, megfigyelés, adatok kiértékelése és rendezése, elemzés, asszociáció, sorrendbe állítás, szelektálás

3. Korcsoport / évfolyam:

9. évfolyam

4. Előfeltételek / előfeltétel tudás:

A könyvtárhasználat általános ismerete, ETO és Cutter-számok használata, a könyv részeinek felismerése, kézikönyvek fajtái, lexikon, enciklopédia, szótár fogalma, különbsége, az egynyelvű szótár fogalmának ismerete, keresés szócikkek alapján, az „élőfej” szerepe, bibliográfiai tétel adatainak ismerete

5. Eszközigény:

Csomagolópapír, A/4-es papír, színes filcek, ragasztó
Több példány az Idegen szavak szótárából, Új Magyar Tájszótárból, Értelmező Kéziszótárból

6. Megjegyzések a feladatokhoz:

A foglalkozást maximum 20 főre terveztem, mivel a könyvtárban való munka mozgással jár, több tanuló egyidejű foglalkoztatása nehezen megoldható. Ezért a feladatokat négyfős kiscsoportokban kell a diákoknak megoldani. Így a munkamegosztást is figyelni lehet, és a tanulók egyéni aktivitását, együttműködését is nyomon követhetjük.

A feladatok összeállításánál figyeltem arra, hogy változatosak legyenek: a csoportok másféle feladatot kapnak, de a nehézségi fok közel azonos.

7. Lehetséges megoldások:

R

1. Feladat

Húzz egy kártyát, majd „fordítsd le” magyarról magyarra, vagy még magyarabbra a következő mondatokat!

(Minden diák kap egy cédulát, rajta egy mondat, a mondatban néhány idegen szó, néprajzi szó, szleng kifejezés stb.)

Ne mássz a babakutyulóra, inkább menj a plantázsra bariszólót szedni!

(Ne mássz a kéményre, inkább menj az ültetvényre, kertbe fekete áfonyát szedni!)

A garabolyomban egy apacáj és egy pellempátyos fekvőponyva van.

(A kosaramban egy rongypokróc és egy rojtos lepedő van.)

Elzalámbólt a bibellénk, legyepelte a balmicát.

(Elkóborolt a kislibánk, lecsipkedte az erdei szamócát.)

Ne bánts a csurgovány mellett a dalabáj zenéért!

(Ne bánts a forrás, patak mellett a fülemülét!)

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM
UNIVERSITY OF PÉCS

H-7633 Pécs, Szántó Kovács János u. 1/b.
Tel.: +36 72 501-500

K A P O S V Á R I
E G Y E T E M

H-7400 Kaposvár,
Dr. Guba Sándor u. 40.
Tel.: +36 82 505-800

A kompetencia-alapú pedagógusképzés regionális szervezeti, tartalmi és módszertani fejlesztése
a Pécsi Tudományegyetem és a Kaposvári Egyetem részvételével

TÁMOP-4.1.2-08/1/B-2009-0003

A topolya alatt két szőrkutya gebedezik.
(A nyárfa alatt két sündisznó ágaskodik.)

A gubernátor a siska mellett angyalbögyörőt evett.
(A kormányzó a kemence mellett barátfület, derelyét evett.)

A lunátikus pediáter egy vánkosbelivel gabáncol.
(A hóbortos gyermekorvos egy csecsemővel járkal össze-vissza.)

A kőzsarám mellett tüskeszőlő és egy csobánban pedig pecsenyevirág nőtt.
(A kötörmelék mellett egres és egy kis favederben pedig majoranna nőtt.)

A göcstaszigáló egész nap a szolgabosszantókat hajkurászta.
(Az asztalos egész nap a legyeket kergette.)

A sárvarga tegnap jól bepityuzott, lekéste a bársonycsikót is.
(A fazekas tegnap jól berúgott, lekéste a vonatot is.)

A cincoskodó rasbásasszony és az akkurátus kerub nem barátok.
(A hízelkedő boszorkány és a pontos, rendes angyal nem barátok.)

Ne légy ilyen ándorodott, edd meg a fuszulykalé után az angyalbakancsot is!
(Ne légy ilyen kelletlen, edd meg a bableves után a disznókörmöt is!)

Az indóháznál álló bársonycsikó tolacsa kicsit csanigás.
(A pályaudvarnál álló vonat dugattyúja kicsit csámpás.)

Szereted a tikmonyt sárkánypecsenyével?
(Szereted a tojást főtt céklával?)

Hé, te kalefaktor, ne tedd az agancsárt a rag alatt levő görebbe!
(Hé, te bajkeverő, ne tedd a szarvasbogarát az eresz alatt levő lombikba!)

Szereti vajon az ocelot a borágot vagy a fenyert?
(Szereti vajon a párducmacska a szőlővesszőt vagy a lóherét?)

A kellner úgy elgubálta magát, hogy még dongózni se volt kedve.
(A felszolgáló úgy elszomorodott, hogy még dudorászni se volt kedve.)

Nemzeti Fejlesztési Ügynökség

ÚMFT infovonal: 06 40 638 638
nfu@meh.hu • www.nfu.hu

Befektetés a jövőbe

A surdén heverő ugrány nem hord viganót.
(A szalmazsákon heverő kenguru nem hord gyapotszoknyát.)

A szurkoskezű csiszár elsinkófált két lusztert.
(A tolvaj lókupec ellopott két templomi gyertyatartót.)

A kétszerapikám a lusztházban fogott egy gerájt.
(A dédnagyapám a lugasban fogott egy egeret.)
(5 perc)

2. Feladat

Olvassátok fel a megoldásokat!

3. Feladat

A csomagolópapírra írjátok a felhasznált forrásokat: milyen egynyelvű szótárakat használtatok?

A táblázat címe legyen: Szótárak fajtái!

(A találatok ábrázolása fürtábrán is lehetséges.)

Van-e a könyvtárban még többféle szótár is? Illesszétek be ezeket is a táblázatba!
(pl. írói szótár; nyelvi, irodalmi, biológiai, informatikai, könyvtári stb. fogalmak kisszótára; vademecum; idegen nyelvű értelmező szótárak; kétnyelvű szótárak; többnyelvű szótár)
(10 perc)

J

4. Feladat

Alakítsatok 3-4 fős kiscsoportokat!

Minden csoport válasszon nevet magának, és húzzon egy borítékot! A borítékban található feladat megoldására 10 perctek van.

A kézikönyvek használatakor a bibliográfiai adatok feltüntetése fontos! Tájékozódjatok a könyvtár állományában!

1. csoport: „Amerikából jöttem, mesterségem címere...” – elveszett...
Keressetek az alábbi foglalkozásokhoz egy-egy jellemző tárgyat, rajzoljátok le, és írjátok le, mit csinál a:

masamód, illuminátor, mineralógus, milimári, kádár, bognár, varga

(kalaposnő, könyvben díszes kezdőbetűket festő, ásványokkal foglalkozó, tejesasszony, hordókészítő, kerékgyártó, csizmakészítő)

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM
UNIVERSITY OF PÉCS

H-7633 Pécs, Szántó Kovács János u. 1/b.
Tel.: +36 72 501-500

K A P O S V Á R I
E G Y E T E M

H-7400 Kaposvár,
Dr. Guba Sándor u. 40.
Tel.: +36 82 505-800

TÁMOP-4.1.2-08/1/B-2009-0003

2. csoport: „Nem a ruha teszi az embert” – öltözködéshez kapcsolódó szavak jelentésének megtalálása

A mellékelt két figurát, ÁDÁM-ot és ÉVÁ-t „öltöztessétek fel” a felsorolt ruhákba!
Ragasszátok a megfelelő helyre az átlalatok lerajzolt férfi, illetve női ruhadarabokat!
(Vigyázzatok, mert kakukktójás is keveredhetett közüjük!)

bujka, fidel, muszuj, szári, barett, lipityánka, móring, lajbi, bikla, lemming, kravátli, mándli, vászonsinkó

(erdélyi férfikabát, fejkendő, erdélyi szoknya, indiai női ruha, férfisapka, női kabát, jegyajándék!, férfimellény, női alsószoknya, apró rágcسالó!, nyakkendő, férfikabát, hosszú szárú bő gaty)

3. csoport: „Értjük a költő szavát?” – versekből vett idézetek értelmezése
Keressétek ki a kiemelt szavak jelentését valamelyik egynyelvű szótárból, és írjátok a versek alá! Tüntessétek fel a forrás bibliográfiai adatait is!

„Gyenge gyermek szólt a **suton, pendelyes purdé** a padkán.”
„úgy kiválik a vőlegény, mint **zelnice** zöld erdőben,
mint **cserefa csenderesben**, hold a csöppnyi csillagok közt!”
(Kalevala)

„Üres már a fecskefészek
Itt az **eszterhéj** alatt...”
(Petőfi Sándor: Ősz elején)

„Duna vizén lefelé úsz a ladik,
A ladik,
Róla muzsikaszó, **guzlicaszó, csimpolyaszó**
Hallatik;”
(Arany János: Népdal)

„Fut a táj, hegy-völgy váltja a síkot,
Nagy tábla után jönnek pici csíkok;
Tarlón, ugaron fel-felröppennek a varjak.
Kevés a vetés, sok a **parlag.**”
(Vargha Gyula: Kevés a vetés)

„Az égen a felhő egymást üzi-hajtja.
Suhogva a parton hajlong a **sikár.**”

Nemzeti Fejlesztési Ügynökség

ÚMFT infovonal: 06 40 638 638
nfu@meh.hu • www.nfu.hu

Befektetés a jövőbe

Csóválja fejét a **hegyélen a makkfa:**

Hogy oda megint az örömteli nyár!”

(Vajda János: Őszi tájék)

(A találatok forrása: Magyar értelmező kéziszótár. Bp., Akad. K., cop. 2003.

4. csoport: „megmérettél...” – mértékegységek, mérőeszközök nevei és használatuk
Számítsátok ki, „mennyi az annyi...?”:

Hány **gramm** egy **lat**?

(egy lat 1/32 font, 1 font kb. 500 gr, tehát 1 lat 15,6 gramm)

Belefér-e **100 pikoló** egy **félakós** hordóba?

(1 pikoló 2 dl, a 100 = 20 l, 1 akó fél hektoliter, 1 hl= 100 liter, fél akó 25 l, tehát belefér a 100 pikoló)

Hány **kg**-ot nyom egy **4 pudos** ember?

(egy pud 16,38 kg, tehát az ember 65,5 kg-os)

Hány **méterre** vagy tőlem, ha **2 öl** és **3 róf** a köztünk levő távolság?

(egy öl 1,8 m, egy róf pedig 78 cm, összeszorozva , összeadva a távolság 5,91 m)

Hány **liter** bor marad az **öt pintes** üvegben, ha egy **iccét** kiöntünk belőle?

(1 pint 1,5 l, az öt pintes üvegbe 7,5 l fér, egy icce 8 dl, a maradék 6,7 liter)

5. csoport: „Így lakunk mi...” – lakberendezési tárgyak neveinek megkeresése, esetleg rajzos ábrázolása

Rajzoljátok le egy ház alaprajzát, és helyezétek el rajta az alábbi tárgyakat!

(Figyeljetek, mert esetleg kakukktojás is lehet közöttük!)

sifonér, firhang, pilács, katapult, eszcájj, szófa, póc, kaszni, mángorló, sublót

R

5. Feladat:

Minden csoport röviden mutassa be az elvégzett munkát!

Ezt közösen egy csomagolópapíron összesítsétek úgy, hogy minden feladatból írjátok le a számotokra legérdekesebbeket!

Aláhúzással jelölhetitek, melyiket találtátok különösen nehéznek!

Az óra elején felírt táblázatot (fürtábrát) egészítsétek ki ábrákkal, rajzokkal, idézetekkel!

(pl. a Szinonimaszótár mellé írjátok 2-3 szót, amely hajót jelent, vagy az Idegen szavak szótára mellé egy díszes kezdőbetűt („iniciálét”) stb.)

(15 perc)

6. Feladat

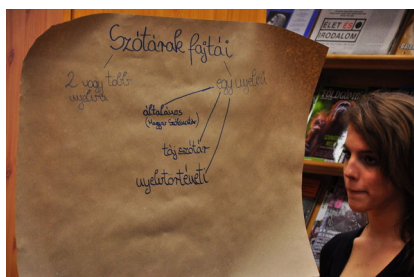
Közös játék. Vegyetek elő egy papírt, tippelnetek kell: megennétek-e a felsoroltakat?
Ha igen, rajzoljatok egy karikát, ha nem, írjatok egy X-et! A végén megnézzük, ki hányat talált el.

puckivacki, vetrece, puhancs, lengenye, kutyatojás, pompos, lasponya

(krumplinudli, savanyú hagymás tokány, kisbéres, gyöngyvirág, pajkos gyerek, kis cipő,
naspolya gyümölcs)

(5 perc)

8. Szemléltetés:

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM
UNIVERSITY OF PÉCS

H-7633 Pécs, Szántó Kovács János u. 1/b.
Tel.: +36 72 501-500

K A P O S V Á R I
E G Y E T E M

H-7400 Kaposvár,
Dr. Guba Sándor u. 40.
Tel.: +36 82 505-800

TÁMOP-4.1.2-08/1/B-2009-0003

9. Fejlesztő értékelés:

- Az 1. feladat megoldásánál a leggyorsabbakat dicsérjük meg, mert a tájszavak megtalálása nem egyszerű dolog.
- A 2. feladatnál beszélhetünk néhány szót a magyar nyelv gazdagságáról, a szavak stílusárnyalati különbségeiről, felhívhatjuk a figyelmet az anyanyelvápolás szükségességére és a szövegértés fontosságára, mert minden tantárgy feladatait jobban megértik majd, ha egy adott szöveg egyes szavait pontosan értelmezik.
- A 3. feladat megoldása közben figyeljük a tanulók együttműködését, hogyan tudják a feladatokat egymás között megosztani, ki miben ügyes stb. – a diákokat menet közben is megdicsérjük.
- A 4. feladatnál a gördülékeny beszéd, szabatos előadásmód, tömör megfogalmazás érdemel néhány dicsérő szót.
- Az 5. játékos feladatnál kiemeljük azoknak a tanulóknak a megoldásait, akik ún. logikai úton jutnak el a jó választáshoz (pl. a kutyatojás szó esetében kizárják, hogy étel, mivel a kutyának nincs tojása).

10. Felhasználható irodalom:

A módszertani felkészüléshez ajánlott irodalom:

- Báthory Zoltán: *Tanulók, iskolák, különbségek*. Bp., Okker K., 1997.
Horváth Attila: *Kooperatív technikák. Hatékonyság a nevelésben*. Bp., OKI, 1994.
Kagan, Spencer: *Kooperatív tanulás*. Bp., Önkonet, 2001.
Karlowitz-Juhász Orchidea: *„Ha a hangyák az éger néznek”: utak a tevékenységközpontú iskolákhoz*. Bp., Educatio, 2008.
Kooperatív tanulás és kvíz-módszer. = Mentor 2008. 7-8. sz. 24. p.
Pethőné Nagy Csilla: *Módszertani kézikönyv*. Bp., Korona, 2005. 205-300. p.
Vastagh Zoltán (szerk.): *Kooperatív pedagógiai stratégiák az iskolában I-III*. Pécs, JPTE Tanárképző Int., 1995-1999.

A tanulók által az órán használt könyvek lehetséges listája (a felsorolt könyvek minden kiadása használható):

1. Idegen szavak szótára
2. Értelmező kéziszótár
3. Új magyar tájszótár I-V.
4. Magyar szókincstár
5. A magyar nyelvújítás szótára
6. Vademecum
7. Szokatlan szavak szótára
8. Magyar néprajzi lexikon

Nemzeti Fejlesztési Ügynökség

ÚMFT infovonal: 06 40 638 638
nfu@meh.hu • www.nfu.hu

Befektetés a jövőbe

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM
UNIVERSITY OF PÉCS

H-7633 Pécs, Szántó Kovács János u. 1/b.
Tel.: +36 72 501-500

K KAPOSVÁRI
E EGYETEM

H-7400 Kaposvár,
Dr. Guba Sándor u. 40.
Tel.: +36 82 505-800

TÁMOP-4.1.2-08/1/B-2009-0003

Nemzeti Fejlesztési Ügynökség

ÚMFT infovonal: 06 40 638 638
nfu@meh.hu • www.nfu.hu

Befektetés a jövőbe

Új Magyarország
FEJLESZTÉSI TERV